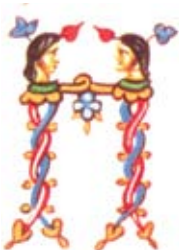

Ναὶ ἢ ὄχι

ΣΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ;

● Τοῦ Δρος Χαραλάμπη Μ. Μπούσια,
Μεγάλου Ὑμνογράφου τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας

γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ γλῶσσα τῆς Θείας Λειτουργίας, ἡ γλῶσσα τῶν ὕμνων, γλῶσσα ποῦ προάγει τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, καλλιεργεῖ τὸ λατρευτικὸ φρόνημα καὶ κατανύσσει τὶς πιστὲς καρδιές. Ἡ θεία Λατρεία δὲν εἶναι τυχαία υπόθεση, εἶναι σοβαρὴ υπόθεση καὶ ἡ γλῶσσα της ἐκφράζει μὲ τελειότητα καὶ σοβαρότητα καὶ εὐλάβεια τὰ δρώμενα σὲ αὐτήν. Πλούσια ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου μπορεῖ μὲ λίγες λέξεις νὰ ἐκφράσει μεγάλα νοήματα, νοήματα ποῦ δὲν ἀποδίδονται περιφραστικὰ ἢ μὲ χυδαῖες λέξεις τῆς σύγχρονης ὀμιλητικῆς.

Καὶ ἂν ἀκόμη ὑπάρχουν κάποιοι ποῦ ἡ γλῶσσα τοὺς φαίνεται δυσνόητη δὲν ἀποτελεῖ τεκμήριο ἀλλαγῆς τῆς γλώσσας, διότι αὐτὸ ὀφείλεται στὴν λεξιπενία τῶν Νεοελλήνων, ποῦ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν τακτικὴ τῆς «ἡσσονος προσπαθείας» καὶ τὴν πολιτικὴ τῶν ἐκάστοτε κρατούντων, ποῦ ἀποικοδομοῦν τὶς ἀξίες τοῦ ἔθνους, μία ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι καὶ ἡ γλῶσσα μας. Ἄν καὶ τὸ ποσοστὸ τῶν ὀλιγογραμμάτων στὴν ἐποχὴ μας εἶναι μικρότερο ἀπ' ὅτι στὸ πρόσφατο παρελθόν, ὅμως πάντοτε ἐπενεργεῖ ἡ θεία χάρις, “ἢ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα”, καὶ διασκεδάζει τὶς ἀδυναμίες. Ἡ κατανόηση τῶν κειμένων εἶναι καρδιακὴ καὶ ἀνεβάζει τοὺς πιστοὺς σὲ οὐρά-

νιες ἐπάλξεις, σὲ σφαῖρες θεώσεως. Μὴ λησμονοῦμε ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅπως ὅλεσ οἱ γλῶσσες, ἐξελίσσεται καὶ ἤδη ἀπὸ τὸν δέκατο αἰῶνα ὀμιλεῖται ἡ νέα ἑλληνικὴ. Κανεὶς ὅμως δὲν σκέφθηκε νὰ ἀλλάξει τὴ γλῶσσα τῆς θείας λατρείας, γιὰ νὰ εἶναι αὐτὴ κατανοητὴ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Ἄλλωστε δὲν εἶναι μόνον ἡ γλῶσσα μὴ κατανοητὴ ἀπὸ τοὺς σύγχρονους, τοὺς ἀκατήχτητους πιστοὺς. Μήπως ἡ νηστεία κατανοεῖται σὲ ἐποχὴ κραιπάλης ἢ οἱ προγαμιαῖες σχέσεις ποὺ ἐπισημοποιοῦν τὴ μοιχεία ἢ οἱ ἐκτρώσεις ποὺ ταυτίζονται μὲ τὸ φόνο ἢ οἱ ἰδιαιτερότητες τῶν σεξουαλικῶν προτιμήσεων; Ὅλα αὐτὰ πρέπει μήπως νὰ ἀλλαχθοῦν, γιὰ νὰ ἀρέσει ἡ Ἐκκλησία στοὺς νεοέλληνες; Δὲν εἶναι ἐπίσης ἀνακόλουθο νὰ θέλουμε τὴν ἀλλαγὴ τῆς γλῶσσας, γιὰ νὰ εἶναι αὐτὴ κατανοητὴ καὶ νὰ μὴν θέλουμε τὴν κατάρνηση τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, ἀφοῦ τὰ νήπια, ἀκατήχτητα ὅπως εἶναι καὶ πολλὰς φορὲς προτοῦ πελίσουν λίγες λέξεις ἀπὸ τὴ μπτρικὴ γλῶσσα, εἰσέρχονται στὴν κοινωνία τῶν πιστῶν!

Δὲν ἰσχυριζόμεθα ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν ὕμνων, ἡ γλῶσσα τῶν Μυστηρίων, ἡ λειτουργικὴ γλῶσσα ἢ γλῶσσα τῶν ἀγγέλων, ὅπως μερικοὶ τὴν ἀποκαλοῦν, εἶναι ἡ μόνη καὶ τέλεια γλῶσσα τῆς ἐκφράσεως τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἶναι, ὅμως ἀναμφιβόλως, πλούσια καὶ μοναδικὴ στὴν διατύπωση τῶν πλέον λεπτῶν καὶ συνθέτων νοημάτων. Ἡ Ὁρθόδοξη θεολογία καὶ ἡ ἀγιοπνευματικὴ μυστικὴ ζωή,

δὲν θὰ εὑρισκαν τελειότερο ὄργανο, γιὰ νὰ ἐκφραστοῦν.

Ἡ ἐπίσημη γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας μας διατηρεῖ τὴν παράδοση τῆς λογίας, ἐνῶ τὸ κήρυγμα- ἀνάλογα μὲ τὸν ὀμιλητὴ ἢ τὸ ἀκροατήριον - ἔχει λαϊκὸ χαρακτῆρα. Ἀλλὰ τί ἀπ' ὅσα περιέχει ἡ Καινὴ Διαθήκη ἦταν καὶ παραμένει δυσνόητο; Ὁ λόγιος Ζακυνθινὸς μοναχὸς τοῦ 16ου αἰῶνος Παχώμιος Ρουσᾶνος εἶχε γράψει μὲ μιὰ φαινόμενη δόση ὑπερβολῆς: “Σχεδὸν οὐδὲν τῆς Γραφῆς ρῆμα ὅπερ μὴ ἐν τῇ οἰκουμένῃ φέρεται”. Ὅμως στὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τοῦ αἰῶνος ποὺ μᾶς πέρασε δημοσιεύθηκε στατιστικὴ μελέτη τῶν λέξεων τῆς Καινῆς Διαθήκης, ποὺ ἀποκάλυψε τὰ ἀκόλουθα ἐκπληκτικὰ. Οἱ λέξεις τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι περίπου 4900. Ἀπὸ αὐτὲς 2280 χρησιμοποιοῦνταν καὶ τότε, 2200 ἦσαν εὐκόλα κατανοητὲς καὶ μόνον 400 ἦσαν πραγματικὰ ἄγνωστες στὸν λαό. Σήμερα, μετὰ τὶς ἐγκληματικὲς παρεμβάσεις στὴν γλῶσσα ἀπὸ τοὺς κρατοῦντες, οἱ ἄγνωστες λέξεις τῆς Καινῆς Διαθήκης στὰ παιδιὰ μας ὑπερβαίνουν τὶς 3000, γι' αὐτὸ καὶ βρέθηκαν ρηξικέλευθοι φιλόλογοι -θεολόγοι καὶ ἱεράρχες ἀκόμη ποὺ ὑπὸ τὸν παρόξυσμο ἑνὸς προοδευτικοφανοῦς λαϊκισμοῦ ρίχνουν τὸ σύνθημα τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ στὴν λαϊκὴ γλῶσσα καὶ φυσικὰ τὰ «ἅγια τοῖς κυσί».

Σήμερα ὄχι ὀλίγοι ἀπλοϊκοὶ πιστοὶ γνωρίζουν ἀπὸ στήθους ὀλόκληρους ὕμνους,

σιγοψάλλουν και μετέχουν μυστικά στη θεία λατρεία. Παράδειγμα χαρακτηριστικό, οί ύμνοι τών Μεγάλων έορτών, τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη», τὸ «Τῆ Ὑπερμάχῳ», τὸ «Κύριε τών Δυνάμεων» και ἄλλοι, πού συγκινοῦν σοφοὺς και ἀσόφους.

Πρέπει, λοιπόν, νὰ στεκόμεθα με εὐλάβεια και δέος ἐμπρὸς στὴν ἱερὴ παρακαταθήκη τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας παραδόσεως και μάλιστα τῆς παραδόσεως ἐκείνης ἢ ὁποία ἔχει σχέση με τὴν γλῶσσα τῆς θείας λατρείας και ὄχι νὰ προσπαθοῦμε με διάφορες προφάσεις νὰ ρίψουμε στὸν κάλαθο τών ἰδιοτελῶν μεταφράσεων ἢ παραφράσεων τοὺς ἀφθάστου μεγαλείου ὕμνους μας, με τοὺς ὁποίους γαλουχήθηκαν γενεὲς γενεῶν και με τοὺς ὁποίους ἀγαλλιᾶται ἡ ψυχὴ και μεταρσιώνεται ὁ νοῦς πρὸς τὰ οὐράνια.

Ἡ γλῶσσα τῆς θείας λατρείας θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηριστεῖ γλῶσσα ἐθνική, ἀφοῦ μᾶς συνδέει με τὸ ἱστορικὸ παρελθόν. Τὸ ὅτι δὲν εἶναι ἀπολύτως κατανοητὴ ἀπὸ τὸν λαὸ δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθεῖ, ἀλλὰ νὰ καταβληθεῖ προσπάθεια νὰ διδαχθεῖ ὁ λαὸς τὴν γλῶσσα αὐτή, γιατί ἄλλιῶς θὰ χαθεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ βασικότερα χαρακτηριστικὰ τοῦ ἔθνους. Ἡ καθαρὴ ἐξ ἄλλου και σμιλευμένη ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα προσιδιάζει στὴ θεία μεγαλειότητα, τὴν ὁποία πλησιάζει “κεκαθαμέναις ψυχαῖς και ἀρρυπώτοις χεῖλεσι” και διατηρεῖται αἰῶνες τώρα, ἔστω και μὴ πλήρως κατανοητὴ γιὰ τοὺς περισσότερους.

Οἱ ἴδιοι οἱ προτείνοντες τὴν ἀλλαγὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλῶσσας σὲ μορφή ἀπλούστερη δέχονται ὅτι ἡ σύγχρονη γλῶσσα εἶναι πτωχὴ σὲ λεξιλόγιο και δύσκαμπτη ἀπὸ τὴν φύση της σὲ ἀντίθεση πρὸς τὸν πλοῦτο και τὴν πλαστικότητα τῆς ἀρχαίας. Ἄλλωστε, με τὴν ἐγκατάλειψη τών ἀρχαίων ἑλληνικῶν, αὐξάνονται οἱ δυσκολίες συνθέσεως τροπαρίων, πού συγκροτοῦνται με τὴν τεχνικὴ τοῦ μέτρου τών συλλαβῶν και τοὺς τόνους. Τὰ ποιμαντικὰ προβλήματα, πού ἰσχυρίζονται μερικοὶ ὅτι ἀνακύπτουν ἀπὸ τὴν μὴ κατανόηση τών ὕμνων, δύνανται νὰ λυθοῦν με τὴν ἔνθεη ἐκπαίδευση, τὴν κατὴχηση και τὴν ἀνάλυση και ἐπεξήγηση τών ὕμνων τῆς θείας λατρείας ἀπὸ κατάλληλους θεολόγους.

Ἡ θεία Λειτουργία, γράφηκε σὲ πρακτικὰ τοῦ Ζ' Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου τών Πατρῶν

τὸ 1993 (σελὶς 71), δυστυχῶς, δὲν γίνεται κατανοητὴ ἀπὸ ἄπομα κάτω τών 16 -17 ἐτῶν, ἐξαιτίας τοῦ ὅτι δὲν ἔχουν γνώση τών ἀρχαίων ἑλληνικῶν. Ἡ ἰδέα τοῦ νὰ μεταφραστεῖ ἡ θεία Λειτουργία σὲ νέα ἑλληνικὰ σὲ πολλοὺς φαίνεται καλή. Ὅμως, ἡ θεία Λειτουργία εἶναι ὅτι ἔχει μείνει ἀπείραχτο στοὺς αἰῶνες και ὅτι μᾶς θυμίζει τὰ παλιὰ χρόνια, ἐνῶ μᾶς ὑπενθυμίζει πὼς εἴμαστε ἑλληνορθόδοξος λαός, πιστὸς στὶς παραδόσεις του.

Ἀλλοίμονο, ἐὰν μάθουμε τοὺς πιστοὺς νὰ ἐξαντλοῦν τὴν ὅλη ἐκκλησιαστικὴ συμμετοχὴ τους στὸ νόημα τών ὕμνων και νὰ ἐπιμένουν στὴ σχετικὴ νοητικὴ διεργασία, διότι μόνον αὐτὴ δὲν τοὺς φέρνει πλησιέστερα στὸν Θεό. Κινδυνεύουν νὰ μείνουν στὸ γράμμα, ἐνῶ τὸ πνεῦμα ζωοποιεῖ (Β' Κορ. γ' 6). Τοῦτο μάλιστα τὸ ἐνδεχόμενο συνιστᾶ τὴν σοβαρότερη θεολογικὴ ἐπιφύλαξη γιὰ τὴν μετάφραση τών ὕμνων, ἢ ὁποία ἀπὸ μερικοὺς θεωρεῖται πανάκεια.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸ χριστεπώνυμο πλήρωμα βιώνει διὰ τῆς πίστεως, πέραν τῆς λογικῆς, τὰ συμβολιζόμενα στὴ θεία λατρεία, κατανοεῖ καρδιακὰ τοὺς λειτουργικοὺς τύπους και συμμετέχει στὴν ταπεινώση τῆς θυσίας τοῦ Ἰησοῦ. Βιώνει τὸ μυστικὸ, τὸ αἴσθημα τῆς ἀπόστασης χάνεται και ὁ καθένας ἀναφέρεται μυστικὰ στὸν κοινὸ Πατέρα. Ὅλα αὐτὰ ὑπεράνω και πέρα μετάφρασης και λογοπλοκῆς.

Τώρα, εὐτυχῶς, ἔχουμε ὁμοίομορφο κείμενο, πού ἀκούγεται τὸ ἴδιο σὲ ὅλους τοὺς ἑλληνορθόδοξους ναοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς, σὲ κάθε Λειτουργία, και ἀποτελεῖ παράγοντα ἐνότητος, ἑλληνικότητος και αὐτοσυνειδησίας.

Ἡ πείρα τῆς μεταφράσεως κειμένων ἄλλων ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ πορεία τών μεταφράσεων εἶναι σὲ διαρκῆ ἐξέλιξη, πού δὲν σταματᾶ, και ἡ ὁποία ἐπαληθεύει τὴν ἐπιφύλαξή μας γιὰ τὴν ζητούμενη μετάφραση τών ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων τῆς ὀρθόδοξης λατρείας μας. Ἀπὸ τὴν πείρα ἐπὶ πλεόν τών ξένων πληροφορούμεθα ὅτι οἱ ὕμνοι δὲν πρέπει νὰ μεταφραστοῦν σὲ “καθημερινή” γλῶσσα, γιατί θὰ χάσουν ἀπὸ τὴν ἱεροπρέπεια, τὴν μυστικὴ γοητεία τους, θὰ εὐτελισθοῦν, ἐνῶ τὰ ἀκριβὰ στὴν ζωὴ μας και τὰ δύσκολα εἶναι τὰ ὠραῖα. ■